

Projekt

z dnia 16 czerwca 2025 r.

Zatwierdzony przez

**UCHWAŁA NR
RADY MIEJSKIEJ ZAGÓROWA**

z dnia 2025 r.

w sprawie przyjęcia "Programu opieki nad zabytkami dla Gminy i Miasta Zagórów na lata 2025 - 2028".

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r., poz. 1465 ze zm.) oraz art. 87 ust. 3 i ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r., poz. 1292 ze zm.) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się "Program opieki nad zabytkami dla Gminy i Miasta Zagórów na lata 2025 - 2028" stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Gminy Zagórów.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący Rady
Miejskiej Zagórowa

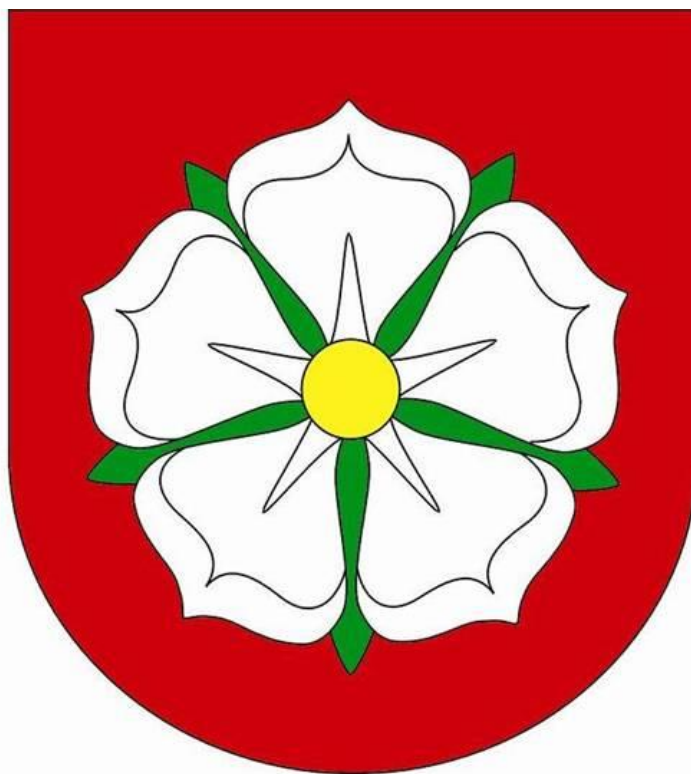
Ryszard Sikorski

Załącznik do uchwały Nr

Rady Miejskiej Zagórowa

z dnia 2025 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY I MIASTA ZAGÓRÓW

NA LATA 2025 - 2028

Spis treści:

1.	Wstęp	2
1.1.	Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla miasta i gminy Zagórz	2
1.2.	Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	3
2.	Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.....	4
2.1.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa	4
2.1.1.	Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego.....	4
2.1.2.	Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.....	6
2.1.3.	Program opieki nad zabytkami Województwa Wielkopolskiego	8
2.1.4.	Inne dokumenty o zasięgu województwa wielkopolskiego.....	10
3.	Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.....	13
3.1.	Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków.....	13
3.2.	Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych wpisanych do gminnej ewidencji zabytków.....	14
3.3.	Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy wpisane do rejestru zabytków.....	23
3.4.	Zabytki archeologiczne.....	23
3.4.1.	Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków.....	24
3.4.2.	Opis koncentracji stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją i analizą chronologiczną, uwarunkowania fizjograficzne	24
3.4.3.	Ewidencja zabytków archeologicznych	31
4.	Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.....	32
4.1.	Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków z terenu gminy.....	32
4.1.1.	Stan zachowania zabytków nieruchomych.....	32
4.1.2.	Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz ich istotne zagrożenia.....	33
4.2.	Uwarunkowania wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.....	36
4.3.	Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego	37
4.4.	Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.....	38
5.	Cele gminnego programu opieki nad zabytkami.....	39
6.	Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....	40
6.1.	Aktualizacja gminnej ewidencji zabytków nieruchomych.....	40
6.2.	Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego gminy.....	40
6.3.	Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.....	41
6.4.	Wykorzystanie zasobów zabytków nieruchomych, ruchomych i dziedzictwa archeologicznego gminy.....	41
6.5.	Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami, zawartych w punkcie 5.....	42
7.	Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	43
8.	Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	44
9.	Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	44

1. Wstęp

1.1. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla miasta i gminy Zagórz

Podstawowym założeniem niniejszego programu jest ukierunkowanie działań samorządu gminnego mających na celu poprawę stanu zachowania i utrzymania zabytków i innych zasobów dziedzictwa kulturowego zlokalizowanych na terenie miasta i gminy Zagórz. Program jest kolejnym dokumentem, który uwzględnia znowelizowane akty prawne, kierunki działań oraz ich realizację wynikające z Programu opieki nad zabytkami na lata 2019-2022.

Głównym celem jest określenie zadań jakie muszą być realizowane w zakresie będącym jego przedmiotem. Zadania te określone zostały dla terenu całej gminy jako regionu administracyjnego, co oznacza, że odnosi się on do wszystkich obiektów zabytkowych tu zlokalizowanych oraz całości problematyki opieki nad zabytkami. Program ten ma za zadanie zdefiniować pewien stan doskonały, do którego należy dążyć w zakresie opieki nad zabytkami poprzez wskazanie koniecznych do wykonania zadań oraz jasno sugerować najskuteczniejsze sposoby ich realizacji. Program winien być wpisany w zrównoważony rozwój gminy, tak by nie stanowił zagrożenia dla postępu cywilizacyjnego, a jednocześnie umożliwiał w jak najlepszym stanie zachowanie dziedzictwa kulturowego.

W parze ze zrównoważonym rozwojem gminy idzie także zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej historyczny i cywilizacyjny dorobek Polski, wartości zapewniającej ciągłość tradycji.

Ideą programu jest wytyczenie dróg pozwalających osiągnąć odczuwalną i akceptowaną społecznie poprawę stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych na terenie gminy. Podstawowymi zadaniami samorządu jest więc podnoszenie świadomości społecznej w zakresie opieki nad zabytkami, tworzenie i wspieranie przy czynnym i świadomym udziale społeczności lokalnej wszystkich inicjatyw mających taką opiekę na celu.

Szczegółowe cele wynikają z ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* i określone zostały następująco:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Program jest dokumentem wymagającym cyklicznej aktualizacji dokonywanej co cztery lata.

1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. *o samorządzie gminnym* (Dz. U. z 2024 r. poz. 1465 ze zm.)
Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym m.in. sprawy kultury, a więc bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) która nakłada na gminę następujące obowiązki i uprawnienia:
 - a) prawo utworzenia przez radę gminy (po uprzednim zasięgnięciu opinii konserwatora zabytków) parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art.16),
 - b) obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 18 i 19),
 - c) obowiązek uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 20),
 - d) obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22 ust. 4),
 - e) przyjmowanie zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem oraz powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 32 ust.1 pkt 3 i ust.2),
 - f) przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33 ust. 1 i 2),
 - g) sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego gmina posiada tytuł prawny (art. 71 ust. 1 i 2)
 - h) prawo udzielania przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętych uchwałach, dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100% koniecznych nakładów (art. 81),
 - i) obowiązek sporządzenia przez wójta gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust.1).
 - j) obowiązek sporządzenia i przedstawienia radzie gminy sprawozdania z realizacji programu (art. 87, ust. 5).

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

2.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa

2.1.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego

Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest ściśle powiązany z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa, między innymi ze "Strategią rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku. Wielkopolska 2030", dokumentem opracowanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego i przyjętym przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego w dniu 27 stycznia 2020 r. Uchwałą Nr XVI/287/20

Strategia „Wielkopolska 2030” określa uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województwa. Ustalenia zawarte w przedmiotowym dokumencie stanowią podstawę do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa, przez co mają bezpośredni wpływ na zachowanie i poprawę jakości krajobrazu kulturowego. Zakłada ona konieczność wyznaczenia w planie zagospodarowania przestrzennego terenów o wyjątkowych walorach środowiska kulturowego, które należy wesprzeć pakietem pomocy ułatwiającej wykorzystanie tego czynnika. Wsparcie powinno objąć, z jednej strony rewitalizację obiektów, a z drugiej, przedsiębiorczość budowaną na wykorzystaniu tego sektora, szczególnie w turystyce.

W Strategii określono strategiczne i operacyjne cele mające służyć poprawie jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej, skutkujących wzrostem poziomu życia mieszkańców.

W ramach celu strategicznego "Rozwój społeczny Wielkopolski oparty na zasobach materialnych i niematerialnych regionu" określony został cel operacyjny "Rozwój kapitału społecznego i kulturowego regionu", gdzie jako „Wzmacnianie potencjału kulturowego i infrastruktury kultury” przyjęto, że kultura jest ważnym czynnikiem kapitału społecznego. Dostęp do niej jest kluczem do większej mobilności społecznej. Wysoka jakość życia generowana przez szeroką ofertę i dostęp do infrastruktury kultury zachęca do osiedlenia się. Rozwój infrastruktury kultury i towarzyszących temu rozwojowi usług, przeciwdziała lub co najmniej ogranicza skalę depopulacji – wzmacnia więzi lokalne, poczucie wspólnoty, więzi międzypokoleniowe. Jako pakiet działań wymieniono m.in. bogactwo dziedzictwa kulturowego Wielkopolski.

Dla zachowania tradycji i tożsamości kulturowej mieszkańców, odbudowy i utrzymania materialnego dorobku kultury i dziedzictwa regionu, ale także dla zwiększenia udziału mieszkańców w kulturze, wzmocnienia atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej województwa niezbędne jest wsparcie inwestycji w obszarze kultury. Spośród identyfikowanych w tym zakresie potrzeb należy wymienić m.in.:

- Rozwój wielkopolskich instytucji kultury - Celem działań w ramach projektu będzie wsparcie funkcjonowania wielkopolskich instytucji kultury na jak najwyższym poziomie. Przewiduje się szereg inicjatyw związanych z rozwojem m.in. wielkopolskich muzeów, teatrów czy bibliotek.
- Rozwój i promocja produktów turystyki kulturowej w Wielkopolsce ze szczególnym uwzględnieniem Szlaku Piastowskiego - Celem projektu jest zachowanie, ochrona, promowanie i dalszy rozwój znaczącego potencjału turystyki kulturowej Wielkopolski, opartej głównie na szczególnej roli regionu w historii Polski, w tym szlaków turystyki kulturowej, zwłaszcza Szlaku Piastowskiego ze względu na jego rangę i znaczenie historyczne.

Cel strategiczny „Wzrost skuteczności wielkopolskich instytucji i sprawności zarządzania regionem” obejmuje cel operacyjny „wzmocnienie mechanizmów koordynacji i rozwoju” zawierający pakiet działań – „Rozwój obszarów wiejskich w Wielkopolsce” gdzie dla właściwego rozwoju obszarów wiejskich, niezbędne jest podejmowanie szeregu działań w zakresie rozwoju infrastruktury. Najistotniejsze potrzeby zgłaszane przez jednostki samorządu terytorialnego w tym zakresie obejmują m.in. kształtowanie przestrzeni publicznej, ochrony zabytków, infrastruktury placówek edukacyjnych i kultury oraz infrastruktury rekreacyjno-sportowej.

Jako stan i wyzwania rozwoju Wielkopolski wymieniono w Strategii Wyzwanie 4. „Przeciwdziałanie dezintegracji społecznej i utracie regionalnej tożsamości, rozwijanie kapitału społecznego i kulturowego” gdzie kultura jest jednym z obszarów wpływających na budowanie kapitału społecznego. Zabytki nieruchome, muzea, teatry, instytucje muzyczne stanowią 1/10 obiektów tego typu w kraju. Pod względem liczby galerii i salonów sztuki województwo zajmuje 7. miejsce w kraju. Wiele obiektów na terenie Wielkopolski zostało uznanych za najciekawsze obiekty krajoznawcze według Kanonu Krajoznawczego Polski. Pomimo występowania licznych instytucji kulturotwórczych w regionie, pod względem liczby odwiedzających te instytucje województwo zajmuje niskie pozycje w kraju (13. miejsce pod względem odwiedzających muzea i ich oddziały oraz 12. miejsce pod względem liczby widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych na 1 tys. mieszkańców w 2018 roku).

Jako terytorialny wymiar strategii i obszary strategicznej interwencji przyjęto kluczowe kierunki działań, które w aspekcie „Rozwoju społecznego Wielkopolski opartego na zasobach materialnych i niematerialnych regionu” obejmują m.in.:

- wzmacnianie potencjału kulturowego i wykorzystanie dziedzictwa kultury do promocji turystycznej Konińskiego Obszaru Funkcjonalnego,
- rozwój funkcji turystycznych w oparciu o walory georóżnorodności środowiska Wschodniego Obszaru Funkcjonalnego,
- projektowanie nowych szlaków turystycznych, tworzenie sieci tras turystyki krajoobrazowej i kwalifikowanej oraz zaplecza obsługi ruchu turystycznego z uwzględnieniem walorów zabytkowych zespołów urbanistycznych i ruralistycznych, wspieranie rozwoju bazy wypoczynkowej na terenach wiejskich, w szczególności agroturystyki.

Środowisko kulturowe może być dla wybranych obszarów istotnym czynnikiem aktywizacji gospodarczej i budowania lokalnych przewag konkurencyjnych. Na wielu obszarach jest ono jedynym realnym czynnikiem wzrostu.

2.1.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego

Dokumentem, który szczegółowo określa realizację priorytetów zawartych w Strategii Rozwoju Województwa jest Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego WIELKOPOLSKA 2020+, uchwalony przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr V/70/19 z 25 marca 2019 roku. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego jest najważniejszym dokumentem Samorządu Województwa Wielkopolskiego określającym politykę przestrzenną w granicach administracyjnych regionu. Dokument określa najistotniejsze uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego województwa, model rozwoju przestrzennego, politykę przestrzenną i rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, obejmujące wszystkie zagadnienia istotne dla planowania przestrzennego.

Plan zagospodarowania przestrzennego szczególną uwagę zwraca na zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu. Jednym z zakresów rzeczowych planu jest system obszarów chronionych, w tym obszary ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, ochrony uzdrowisk oraz dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Efektem wielowiekowej historii rozwoju osadniczego Wielkopolski są licznie zachowane zabytki w postaci dzieł architektury, reprezentujących wszystkie style, całych założeń przestrzennych miast i wsi, zabytków ruchomych, dóbr kultury współczesnej, a także dziedzictwa niematerialnego.

W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa Wielkopolskiego określone zostały zagrożenia dla dziedzictwa kulturowego. Zachowanie wartości kulturowych województwa, oprócz działań ochronnych, wymaga także eliminacji zjawisk zagrażających zachowaniu i utrudniających dostępność dziedzictwa kulturowego (zabytków nieruchomych, w tym archeologicznych, ruchomych i niematerialnych), do których należą m.in.:

- intensywne procesy suburbanizacji w otoczeniu dużych i średnich miast – wyludnianie się centrów miast, a w konsekwencji ich degradacja przestrzenna i społeczno-gospodarcza;
- zainwestowanie przestrzeni na terenach otwartych oraz obszarów atrakcyjnych przyrodniczo i krajobrazowo;
- konflikty przestrzenne wynikające z przebiegu szlaków transportowych – brak obwodnic drogowych dla miejscowości o zachowanych historycznych układach przestrzennych wpisanych do rejestru zabytków – przez historyczne centra 32 miejscowości przebiegają drogi krajowe, przez 40 – drogi wojewódzkie, a przez 38 – drogi powiatowe;
- konflikty przestrzenne wynikające z potrzeb rozwoju naziemnych sieci infrastruktury technicznej, w tym instalacji do pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych;

- zagrożenia wynikające z lokowania w sąsiedztwie zabytków obiektów niedostosowanych do skali otoczenia, często stwarzających kolizję widokową w obszarach stanowiących przedpola ekspozycji dla obiektów cennych kulturowo oraz wynikające z nieodpowiedniej dbałości o estetykę nowych obiektów niedostosowaną do wartości przestrzeni, w której są realizowane;
- konflikty wynikające z prowadzonej działalności gospodarczej rolniczej i wydobywczej oraz wynikające z przeprowadzanych inwestycji budowlanych m.in. budowy nowych szlaków komunikacyjnych, linii energetycznych, zbiorników wodnych czy budownictwa w ujęciu ogólnym, wymagających prac ziemnych, zagrażające przede wszystkim zabytkom archeologicznym – ok. 68% stanowisk archeologicznych jest zagrożona w wyniku działalności rolniczej, tzw. głęboką orką, 1% w wyniku wydobywania kruszyw, 20% stanowisk – w wyniku działalności inwestycyjnej.

Pośród działań na rzecz ochrony potencjału kulturowego i krajobrazu oraz rozwoju konkurencyjnych form turystyki i rekreacji wskazano m.in. zachowanie innych obiektów i obszarów cennych kulturowo oraz wzmacnianie działań ochronnych w ich obrębie. Dotyczyć one będą zarówno ochrony pojedynczych obiektów, jak i całych układów przestrzennych miast i wsi oraz innych obszarów cennych kulturowo, a także poprawy jakości całej przestrzeni kulturowej regionu. W rozdziale tym wymieniono Zagórów jako jeden z najatrakcyjniejszych krajobrazowo obszar miast, obejmujących historyczne układy przestrzenne w połączeniu z topografią terenu. Wskazano również obszary cenne kulturowo o wysokich wartościach kulturowych i historycznych, na których proponuje się wyznaczenie parków kulturowych (PK) lub archeologicznych parków kulturowych (APK) związanych z kulturą i tradycją religijną, w tym z działalnością zakonów, gdzie jednym z proponowanych parków jest „Cysterski PK Łąd – Zagórów”.

W „Terytorializacji polityki rozwoju” gmina miejsko-wiejska Zagórów została ujęta w „Wiejskim obszarze funkcjonalnym” gdzie w zakresie poprawy jakości przestrzeni osadniczej miast i wsi wymienia się:

- regulowanie procesów osiedleńczych i przeciwdziałanie rozlewaniu się zabudowy,
- zachowanie tradycyjnego krajobrazu jednostek osadniczych oraz krajobrazu wiejskiego,
- rewitalizację i rekultywację obszarów zdegradowanych.

Natomiast w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego wskazano zachowanie dziedzictwa kulturowego poprzez:

- poszerzanie rejestru zabytków o układy urbanistyczne miast oraz układów ruralistycznych specyficznych dla wielkopolskiego osadnictwa,
- wyznaczanie i określanie zasad ochrony otoczenia obiektów wartościowych oraz charakterystycznych elementów struktury krajobrazu: osi widokowych, dominant przestrzennych i panoram miejscowości, w tym pozostawienie obszarów niezainwestowanych w celu zachowania ekspozycji widokowej na obiekty cenne, charakterystyczne dla krajobrazu kulturowego oraz ograniczanie lokalizowania naziemnych elementów wysokościowych infrastruktury technicznej w strefach ekspozycji widokowej,

- zachowanie dziedzictwa materialnego i niematerialnego związanego z kulturą ludową wsi; oraz efektywne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego przy pomocy:
- kształtowania zagospodarowania obszarów i obiektów stanowiących podstawę kreowania produktów turystycznych w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego wpływających na tożsamość regionalną i lokalną, ze szczególnym uwzględnieniem charakterystycznych dla Wielkopolski historycznych przestrzeni miast i miasteczek oraz zachowanych tradycji i zwyczajów wielkopolskiej wsi oraz kuchni regionalnej,
- określanie przeznaczenia terenów z uwzględnieniem potrzeb kształtowania lokalnych centrów kulturalnych.

W „Obszarach ochrony krajobrazów kulturowych” wskazano, że dziedzictwo kulturowe stanowi ważny element struktury przestrzennej krajobrazu Wielkopolski. Jest świadectwem historii, wpływającym na jakość życia lokalnych społeczności. Zintegrowana ochrona środowiska kulturowego oraz kompleksowe gospodarowanie całym krajobrazem umożliwia harmonijny i zrównoważony rozwój, wpływa na wzrost rozpoznawalności i atrakcyjności miast, miasteczek i obszarów wiejskich, a zasoby kulturowe województwa wielkopolskiego wpływają na kształtowanie tożsamości narodowej i regionalnej. Wykorzystanie historii, zabytków i tradycji podkreśla odrębność kulturową i istnienie regionalnej różnorodności.

Zagórz również znalazł się w zasięgu przestrzennym tego rozdziału, wymieniony jako gmina, w granicach której znajdują się historyczne układy przestrzenne miast i wsi, w tym: układy przestrzenne objęte ochroną jako Pomnik Historii oraz proponowane do objęcia tą formą ochrony, układy przestrzenne ujęte w rejestrze zabytków, obszary cenne kulturowo związane z kształtowaniem się przestrzeni miast, które proponuje się do objęcia ochroną w formie parków kulturowych oraz jako gmina, w granicach której występują obszary cenne kulturowo, w tym: istniejące parki kulturowe, obszary cenne kulturowo, na których proponuje się utworzenie parków kulturowych i archeologicznych parków kulturowych, obszar delegowany do wpisu na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, obszary ujęte w Czerwonej księdze Krajobrazów Polski, park narodowy i parki krajobrazowe o wyjątkowych walorach kulturowych, obszary na których zachowały się materialne i niematerialne cechy charakterystyczne dla grup regionalnych.

2.1.3. Program Opieki Nad Zabytkami Województwa Wielkopolskiego

Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego na lata 2021-2024 przyjęty został Uchwałą Nr XXXVII/714/21 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 20 grudnia 2021 r.

Głównym celem Programu jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami oraz dbałość o materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe regionu dla dobra jego obecnych oraz przyszłych pokoleń.

Szczegółowe cele wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami, zostały określone w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) i należą do nich:

1. Uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego łącznie z uwarunkowaniami przyrody i równowagi ekologicznej.
2. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
3. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
4. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
5. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków i eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
6. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

W przyjętym dokumencie określono 5 celów szczegółowych, którym przyporządkowano kierunki działań:

Cel szczegółowy 1. Zahamowanie procesów degradacji zabytków, poprawa ich stanu zachowania oraz optymalizacja skuteczności systemu ochrony dziedzictwa materialnego województwa wielkopolskiego

Kierunki działań: podjęcie działań mających na celu poprawę stanu zachowania zabytków, wspieranie ochrony zabytków archeologicznych, popularyzowanie działań w zakresie opieki i ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, monitoring i aktualizacja uregulowań prawnych oraz dokumentów strategicznych i planistycznych w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

Cel szczegółowy 2. Budowanie tożsamości regionalnej i narodowej oraz świadomości społecznej mieszkańców Wielkopolski w oparciu o wartości dziedzictwa kulturowego

Kierunki działań: wspieranie programów i projektów edukacyjnych popularyzujących dziedzictwo kulturowe, wspieranie inicjatyw związanych z upamiętnianiem Powstania Wielkopolskiego, popularyzacja i upowszechnianie wiedzy na jego temat.

Cel szczegółowy 3. Włączenie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego w rozwój społeczny, kulturowy i ekonomiczny województwa

Kierunki działań: wsparcie zagospodarowania, adaptacji i wykorzystania zabytków i dziedzictwa niematerialnego na cele kulturalne, turystyczne lub społeczne, wzmocnienie działań związanych z rozwojem usług turystycznych, wspieranie dawnych rzemiosł, ginących zawodów i form twórczości charakterystycznych dla województwa.

Cel szczegółowy 4. Rozwijanie przedsięwzięć ułatwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

Kierunki działań: włączanie zabytków w procesy gospodarcze, włączanie cyfryzacji do ochrony i opieki nad zabytkami.

Cel szczegółowy 5. Podejmowanie i określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych

Kierunki działań: udostępnianie obiektów zabytkowych, wskazywanie potencjalnych źródeł finansowania.

2.1.4. Inne dokumenty o zasięgu województwa wielkopolskiego

Audyt krajobrazowy województwa wielkopolskiego

Audyt krajobrazowy województwa wielkopolskiego przyjęty został przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr LI/1000/23 z dnia 27 marca 2023 r.

Audyt krajobrazowy jest narzędziem polityki przestrzennej w zakresie krajobrazu ukierunkowanym na jego ochronę, gospodarkę i planowanie. Dokument stanowi podstawę do podejmowania działań w zakresie ochrony i kształtowania krajobrazu w procesie planowania i zagospodarowania przestrzennego, poprzez uwzględnienie wniosków i rekomendacji w dokumentach planistycznych szczebla regionalnego i lokalnego.

Charakteryzując krajobraz województwa wielkopolskiego podkreślono, iż obok zasobów przyrodniczych elementem wyróżniającym się i mającym wpływ na charakter krajobrazu jest dziedzictwo kulturowe, będące obrazem historii rozwoju przestrzennego regionu. Szczególne znaczenie ma architektura sakralna. Kościoły i klasztory są niezwykle ważnym elementem krajobrazu Wielkopolski, gdyż ich wysokie wieże i duże bryły klasztorów stanowią często element dominujący w przestrzeni miast i wsi. Na terenie Gminy Zagórów funkcjonują trzy tego typu obiekty wpisane do rejestru zabytków, a są to: kościół parafialny p.w. śś. Ap. Piotra i Pawła w Zagórowie (Rej. Zab. A-148/767 z dn. 13.11.1969) kościół ewangelicki w Zagórowie (Rej. Zab. A-451/192 z dn. 17.10.1990) oraz kościół parafialny. p.w. św. Stanisława b.m. w Trąbczynie (Rej. Zab. A-384/126 z dn. 2.09.1985)

Szczególnym elementem wielkopolskiego krajobrazu są także liczne obiekty architektury rezydencjonalnej – zamkowej, dworskiej i pałacowej oraz folwarcznej. Obiektom tym zazwyczaj towarzyszą parki, które bardzo często stanowią wyróżniki krajobrazowe, którym historycznie podporządkowany był krajobraz kulturowy i do dziś mają wartości estetyczne, kompozycyjne i historyczne. Stanowią często jedyne skupiska zieleni wysokiej w danej okolicy. Przykłady takich obiektów w gminie Zagórów, to park krajobrazowy w Łukomiu z XVIII/XIX w., powiększony ok. poł. XIX w. (Rej. Zab. A-17/37 z dn. 20.07.1949) oraz zespół dworsko-folwarczny w Kopojnie z I poł. XIX w. (Rej. Zab. A-214/1378 z dn. 23.02.1973)

Istotnym elementem wyróżniającym się w krajobrazie są także zabytkowe cmentarze, które odgrywają podobną rolę jak parki rezydencjonalne, gdyż zachowany stary drzewostan,

charakterystyczny dla cmentarzy jest elementem dobrze postrzeganym w przestrzeni zarówno miast i wsi. Zieleń cmentarna jest elementem szczególnie rozpoznawalnym w mniejszych miejscowościach, gdzie cmentarze często były zakładane na ich obrzeżach i do dziś stanowią specyficzny element panoramy tych miejscowości, tak jak m. in. cmentarz rzymsko-katolicki z I poł. XIX w., położony w Zagórowie przy ul. Berdychów (Rej. Zab. 791/Wlkp/A z dn. 19.04.2010)

Specyfiką Wielkopolski jest gęsta sieć osadnicza, która wyróżnia się miastami i wsiami o dobrze zachowanych, historycznie ukształtowanych układach przestrzennych – urbanistycznych i ruralistycznych z dużym nasyceniem zabudowy o walorach zabytkowych, w tym obiektów usług publicznych, mieszkaniowych, a także przemysłowych.

Cechą charakterystyczną wielkopolskiej przestrzeni są również zabytkowe wiatraki, których najwięcej zachowało się w południowej Wielkopolsce, a także aleje drzew i pasy zadrzewień śródpolnych.

Audyt Krajobrazowy Województwa Wielkopolskiego uwzględnia również w swych założeniach krajobraz priorytetowy nr ID 2321 „Dolina Warty Konin – Pyzdry” o całkowitej powierzchni 14253,48 ha, z czego ponad 1/5, bo 2704,77 ha, położona jest na terenie gminy Zagórow. Obszar ten położony jest w dolinie rzeki Warty, a jego południowa granica na terenie gminy Zagórow sięga do podnóża moreny i drogi biegnącej w kierunku wsch.- zach., Pyzdry – Rzgów.

Audyt krajobrazowy uwzględnia również „Obszary wskazane do uzupełnienia stanu wiedzy”. Wskazany w audycie „obszar analiz mogących stanowić podstawę powołania parku kulturowego” sięga daleko poza obszar krajobrazu priorytetowego, obejmując znaczną część północnego terenu gminy Zagórow.

Nadwarciański Park Krajobrazowy

Nadwarciański Park Krajobrazowy został utworzony w 1995 r. na podstawie Rozporządzenia Nr 60 Wojewody Konińskiego z dnia 19.10.1995 r. Na obszarze gminy Zagórow Park obejmuje: część miasta Zagórow, w całości wsie Olchowo i Tarszewo oraz w części wsie Oleśnica, Skokum i Kopojno. NPK powstał na bazie utworzonego w 1986 r. Pyzdrowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu jako wyższa forma ochrony. Obejmuje powierzchnię 13.420 ha, z tego w gminie Zagórow 19% powierzchni. Celem utworzenia Parku była potrzeba ochrony środowiska przyrodniczego i swoistych cech krajobrazu dolinnego, zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych miejsc lęgowych ptaków, a także zabezpieczenia wartości historycznych i kulturowych. W obrębie NPK i jego najbliższej okolicy zlokalizowanych jest szereg bardzo wartościowych zabytków, w tym z początków polskiej państwowości, notowano tu również rozproszone ślady osadnictwa mezolitycznego. W okresie wpływów rzymskich na terenie tym rozwinięta była już sieć osad o czym świadczą znaleziska, m.in. z Łądu, Rataj, Ciążenia, Dolan, Łądku, Modlicy, Ratynia, Wrąbczyna, Białobrzegu i Zagórowa. Nadwarciański Park Krajobrazowy jest składnikiem Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego. Przedmiotem działalności ZPKWW jest

ochrona walorów krajobrazowych i przyrodniczych oraz historycznych i kulturowych parków krajobrazowych i ich otulin utworzonych na terenie województwa wielkopolskiego. Na terenie gminy Zagórz granice NPK pokrywają się z granicami obszaru „Natura 2000”.

Program „Natura 2000”

Program „Natura 2000”, jest to program utworzenia w krajach Unii Europejskiej wspólnego systemu obszarów objętych ochroną przyrody. Podstawą dla tego programu są tzw. Dyrektywa Ptasia, Dyrektywa Siedliskowa oraz szereg innych rozporządzeń i dokumentów wykonawczych. Celem programu jest zachowanie określonych typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków, które uważa się za cenne i zagrożone w skali całej Europy i wymienia w załącznikach Dyrektyw.

Program „Natura 2000” to również ochrona krajobrazu i szeroko pojętego dziedzictwa historycznego. Dla potrzeb ochrony obszarów „Natura 2000” stworzono między innymi programy rolnośrodowiskowe mające nakłonić rolników gospodarzących na w/w obszarach do użytkowania gruntów w zgodzie z zasadami ochrony przyrody i utrzymania w niezmienionym stanie krajobrazu chronionych terenów.

W ramach projektów programów rolnośrodowiskowych nastawionych na ochronę walorów krajobrazowych i historycznych terenów wiejskich oczekuje się od rolników m.in. utrzymywania mozaikowej struktury pól, rewaloryzacji zabytkowej zabudowy wiejskiej, ochrony zabytków historycznych i archeologicznych, udostępniania terenów gospodarstw turystom.

Pyzdrowski Obszar Chronionego Krajobrazu

Pyzdrowski Obszar Chronionego Krajobrazu został utworzony Uchwałą Nr 53 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Koninie z dnia 29.08.1986 r., w celu ochrony obszarów o cechach środowiska zbliżonego do stanu naturalnego oraz konieczności zapewnienia społeczeństwu warunków niezbędnych dla regeneracji sił w środowisku reprezentującym korzystne właściwości dla rozwoju turystyki i wypoczynku. Pyzdrowski Obszar Chronionego Krajobrazu zajmuje znaczną część zachodniego i południowo-zachodniego terenu gminy Zagórz. Jednym z ciekawszych miejsc jest niewątpliwie zabytkowy park w Łukomiu. Obszar posiada duże walory przyrodnicze, kulturowe i krajoznawcze. Może służyć celom dydaktycznym i turystyce kwalifikowanej o charakterze przyrodniczym, kulturowym i krajoznawczym.

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Zagórz

3.1. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków

1. UKŁAD URBANISTYCZNY MIASTA, pocz. XV-XX w.
Rej. Zab. A-465/206/A z dn. 31.12.1991
2. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO P.W. ŚŚ. PIOTRA I PAWŁA:
 - a. kościół mur., 1740-1760, kaplica pd. 1686, restaur. 1791, dobud. szkarp 1851,
Rej. Zab. A-148/767 z dn. 13.11.1969
 - b. plebania, ul. Nowa 8, mur. 1808, rozbud. 1910, remont. 1969 i 1989
Rej. Zab. A-494/235 z dn. 30.12.1993
3. CMENTARZ RZYMSKO-KATOLICKI, I poł. XIX w, ul. Berdychów:
Rej. Zab. 791/Wlkp/A z dn. 19.04.2010
4. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA EWANGELICKIEGO
 - a. kościół ul. Konińska 6, mur. 1884,
Rej. Zab. A-451/192 z dn. 17.10.1990
 - b. pastorówka, ul. Konińska 6, mur. 1938,
Rej. Zab. A-451/192 z dn. 17.10.1990
 - c. kantorat, ul. Konińska 4, mur. 1913,
Rej. Zab. A-451/192 z dn. 17.10.1990
5. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. STANISŁAWA B.M. W TRĄBCZYNIE
 - a. kościół, mur. 1908,
Rej. Zab. A-384/126 z dn. 2.09.1985
 - b. plebania, mur. 1 poł. XIX w., rozbud. od str. zach. ok. 1910,
Rej. Zab. A-384/126 z dn. 2.09.1985
6. ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY W KOPOJNIE
 - a. dwór mur. ok. 1830,
Rej. Zab. A-214/1378 z dn. 23.02.1973
 - b. oficyna, mur. ok. 1830,
Rej. Zab. A-214/1378 z dn. 23.02.1973
 - c. spichlerz, mur. ok. 1830,
Rej. Zab. A-214/1378 z dn. 23.02.1973
7. PARK KRAJOBRAZOWY W ŁUKOMIU
XVIII/XIX w., powiększony ok. poł. XIX w.
Rej. Zab. A-17/37 z dn. 20.07.1949
8. DOM, ZAGÓRÓW ul. Mały Rynek Nr 4/5, mur. 1 poł. XIX w.
Rej. Zab. A-149/768 z dn. 13.11.1969

3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych, wpisanych do gminnej ewidencji zabytków:

ADAMIERZ

1. KAPLICZKA, mur., pocz. XX., odbud. 1945-1946.
2. DOM NR 6, glin., 1924.
3. DOM NR 9, mur., 1914.
4. DOM NR 13, glin., 1930.
5. DOM NR 14, mur., 1930.

ANIELEWO

6. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, 1 poł. XIX, nieczynny.

AUGUSTYNÓW

7. DOM NR 18, glin., 1936.

BUKOWE

8. KAPLICZKA, mur., k. XIX, zniszczona 1941, odbud. 1943,
9. DOM NR 39, drew., k. XIX.

CHRUŚCIKI

10. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, 2 poł. XIX, nieczynny.
11. SPICHLERZ w zagrodzie nr 4, mur. l.30 XX

DRZEWCE

12. KAPLICZKA, mur., ok. 1937.

GRADZEŃ

13. DOM NR 10, drew., k. XIX.

KIRCHOL

14. CMENTARZ ŻYDOWSKI, 1 poł. XIX, nieczynny.

IMIELNO

15. KAPLICZKA, mur., 1945.

KOPOJNO

16. KAPLICZKA, mur., ok. 1936, odbud. ok. 1945.
17. ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY
 - a. dwór mur. ok. 1830, ob. nie użytkowany,
 - b. oficyna, mur. ok. 1830,
 - c. spichlerz, mur. ok. 1830,

d. pozostałości parku, XVIII/XIX w.

18. DOM NR 11, mur.-glina, k. XIX,

KOSZELEWSKA ŁĄKA

19. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, ok. poł. XIX, nieczynny.

ŁAZIŃSK DRUGI

20. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, ok. poł. XIX, nieczynny.

21. DOM NR 12, mur., XIX/XX.

ŁAZIŃSK PIERWSZY

22. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, ok. poł. XIX, nieczynny.

23. DOM NR 6, drew., pocz. XX,

24. DOM NR 39, drew, pocz. XX,

25. DOM NR 53, drew, l. 20-30 XX,

26. ZAGRODA NR 56:

a. dom, drew., pocz. XX,

b. stodoła, drew., pocz. XX,

27. DOM NR 59, mur., pocz. XX

28. DOM NR 71, mur., 1 ćw. XX,

29. DOM NR 72, drew., l. 20 XX,

ŁAZY

30. DOM NR 2, drew., ok. 1906.

ŁOMÓW

31. KAPLICZKA, mur., pocz. XX.

ŁUKOM

32. ZESPÓŁ PAŁACOWO - PARKOWY,

a. pałac, ob. nie użytkowany, mur., poł. XIX, rozbud. 3 ćw. XIX,

b. park, XVIII/XIX, powiększony ok., poł.. XIX,

MICHALINÓW OLEŚNICKI

33. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, l poł. XIX, nieczynny.

34. DOM NR 1a, mur., pocz. XX.

35. DOM NR 2, drew., ok. 1880.

MICHALINÓW TRĄBCZYŃSKI

36. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, 2 poł. XIX, nieczynny.

37. DOM NR 3, drew., 4 ćw. XIX.

38. DOM NR 13, mur., ok. 1890,
39. BUDYNEK GOSP. w zagr. nr 12, mur., 1939,

MYSZAKÓW

40. KAPLICZKA, mur., ok. 1920, odbud. 1946.
41. DOM NR 15, mur., ok. 1910.
42. DOM NR 16, mur., pocz. XX.
43. DOM NR 29, glina, XIX/XX..

MYSZAKÓWEK

44. KAPLICZKA, mur., ok. 1925, odbud. 1946.

OLCHOWO

45. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, 2 poł. XIX, nieczynny.

OLEŚNICA

46. KAPLICZKA, mur., ok. 1920, odbud. 1945.
47. URZĄD GMINY, ob. dom nr 42, mur., XIX/XX.

OSINY

48. KAPLICZKA, mur., ok. 1920, odbud. 1945.
49. DOM NR 25, mur., ok. 1907.

PODBIEL

50. KAPLICZKA, mur., ok. 1946,
51. DOM NR 25, mur., ok. 1920.

SKOKUM

52. DOM NR 50, glin., k. XIX.

SMOLENIEC

53. ZAGRODA NR 8:
a. tartak, mur., 1958
b. kuźnia, mur., ok. 1925

SZETLEWEK

54. DOM NR 4, DREW. – MUR., OK. 1910

TARSZEWO

55. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, ok. poł. XIX, nieczynny.

TRĄBCZYN

56. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. STANISŁAWA B.M.:

- a. kościół, mur. 1908,
- b. ogrodzenie z bramą, mur.-żel., 1908-1909,
- b. plebania, mur. 1 poł. XIX, rozb. ok 1910,

57. ZESPÓŁ CMENTARZA RZYMSKOKATOLICKIEGO:

- a. cmentarz, 1 poł. XIX,
- b. kaplica grobowa Międzyńskich, ob. cmentarna, mur., 2 poł. XIX,
- c. ogrodzenie, mur., pocz. XX.

58. DOM NR 31, mur., pocz. XX,

59. DOM NR 32, mur., pocz. XX,

WRĄBCZYN

- 60. KAPLICZKA, mur, 2 ćw. XX.
- 61. DOM NR 39, glina, ok. 1915.
- 62. DOM NR 41, drew. - mur, ok. 1910.
- 63. DOM NR 42, drew., ok. 1880.
- 64. DOM NR 43, drew., ok. 1900.

WŁODZIMIRÓW

65. DOM NR 10, glin., 1 ćw. XX.

ZAGÓRÓW

66. UKŁAD URBANISTYCZNY, pocz. XV - XX

67. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚŚ. PIOTRA I PAWŁA:

- a. kościół, mur., XV, 1686, 1740-1760, 1851
- b. kapliczka, mur., pocz. XX,
- c. ogrodzenie, mur.-żel., pocz. XX,
- d. brama, mur., ok. 1800,
- e. organistówka, ul. Kościelna nr 9, ok. 1920,
- f. plebania, ul. Nowa 8, mur., 1808, 1910

68. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA EWANGELICKIEGO

- a. kościół ul. Konińska 6, mur. 1884,
- b. pastorówka, ul. Konińska 6, mur. 1938,
- c. kantorat, ul. Konińska 4, mur. 1913,

69. KAPLICZKA, ul. Konińska, mur., k. XIX.

70. ZESPÓŁ CMENTARZA RZYMSKOKATOLICKIEGO, ul. Berdychów

- a. cmentarz, 1 poł. XIX,
- b. brama, mur., 2 poł. XIX
- c. brama, mur., 1897

71. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, ul. Berdychów, 2 poł. XIX,

72. SZPITAL, ob. Dom Pomocy Społecznej, ul. Lidmanowskiego nr 4, mur., ok. 1930, dobud. piętra 1985.

73. SZKOŁA, ob. dom nr 11, ul. Kościelna, mur., pocz. XX.

ul. B e r d y c h ó w

74. DOM NR 2/2a, mur., ok.1898.

75. DOM NR 4, mur., ok. 1906.

76. DOMNR 8, mur., ok. 1910.

77. DOM NR 11, mur., ok. 1900.

78. DOMNR 15, mur., 1900.

79. DOM NR 27/29, mur., ok. 1935.

80. DOMNR 34/36, mur., 1928.

81. DOMNR 37, mur., ok. 1860.

82. DOM NR 38, mur., 1928.

ul. D u ż y R y n e k

83. DOMNR 1, mur., ok. 1910.

84. DOM NR 4, mur., ok. 1935.

85. DOM NR 8/9, mur., ok. 1920.

86. DOM NR 11, mur., ok. 1924.

87. DOMNR 13, mur., ok. 1920.

88. DOM NR 14, mur., ok. 1908.

89. DOMNR 19, mur., ok. 1880,

90. DOMNR 21, mur. pocz. XX.

91. DOMNR 23, mur., 1906,

92. DOM NR 24, mur., 1906,

93. DOM NR 25/26, mur., k. XIX.

94. DOM NR 27, mur., ok. 1830.

95. DOM NR 33, mur., 2 poł. XIX.

96. DOM NR 34, mur., 1884, dobud. piętra 1928-1929,

ul. Kilińskiego

97. DOM NR 3, mur., pocz. XX.

98. DOM NR 5, mur., XIX/XX.

99. DOM NR 7, mur., ok. 1900.

100. DOM NR 8, mur., 1907.

101. DOM NR 9, mur., pocz. XX.

102. DOM NR 10, mur., ok. 1930.

103. DOM NR 11, mur., ok. 1900.

104. DOM NR 13, mur., 1908.

105. DOM NR 15, mur, 1907.

106. DOM NR 17, mur, ok. 1905.

107. DOM NR 20, mur, ok. 1900.

108. DOM NR 21, mur, 1895.

109. DOM NR 22, mur, ok. 1900.

110. DOM NR 24/26, mur, pocz. XX.

111. DOM NR 25, mur, ok. 1900.

112. DOM NR 28/30, mur, ok. 1900.

113. DOM NR 29, mur, ok. 1900.

114. DOM NR 34, mur, 1865.

115. DOM NR 38/39, mur., ok. 1920-1925.

116. DOM NR 40, mur., ok. 1900.

117. DOM NR 41, mur., ok. 1900.

118. DOM NR 52, mur., ok. 1910.

119. DOM NR 53, mur., pocz. XX.

ul. K o n i ń s k a

120. DOM NR 5, glin., ok. 1880.

121. DOM NR 17/19, mur., k. XIX.

122. DOM NR 20, mur., k. XIX.

123. DOM NR 28, mur., ok. 1880.

124. DOM NR 29, mur., 2 poł. XIX,

125. DOM NR 41, mur., ok. 1910.

126. DOM NR 53/53 A, mur., ok. 1880.

127. DOM NR 59/59a, mur., 1908.

ul. K o ś c i e l n a

128. DOM NR 3, mur., ok. 1915.

129. DOM NR 5, mur., ok. 1870.

130. DOM NR 6, mur., ok. 1897.

131. DOM NR 14, mur., ok. 1908.

132. DOM NR 16, mur., 1870.

ul. K o ś c i u s z k i

133. DOM NR 5, mur., k. XIX.

134. DOM NR 6, mur., k. XIX.

135. DOM NR 9, mur., ok. 1880.

136. DOM NR 11, mur., XIX/XX.

137. DOM NR 14, mur., ok. 1870.

138. DOM NR 16, mur., XIX/XX.

139. DOM NR 17, mur., XIX/XX.

ul. Mały Rynek

140. DOM NR 1, mur., ok. 1850.

141. DOM NR 2, mur., ok. 1930.

142. DOM NR 3., mur., ok. 1927.

143. DOM NR 4/5, mur., 1 poł. XIX

144. DOM NR 6/7., mur., 1900.

145. DOM NR 8, mur., 1933.

146. DOM NR 9, mur., ok. 1830.

147. DOM NR 10/11, mur., 1930.

148. DOM NR 12, mur., 1880.

149. DOM NR 13, mur., pocz. XX.

150. DOM NR 14, mur., ok. 1880.

151. DOM NR 16, mur., pocz. XX.

ul. Nowa

152. DOM NR 2, mur., 1911.

153. DOM NR 10, mur., ok. 1900.

154. DOM NR 14, mur., 1912.

ul. Okólna

155. DOM NR 16, mur., 4 ćw. XIX,

156. DOM NR 21, mur., 1900.

157. DOM NR 26, mur., 1890.

ul. POW

158. DOM NR 4, mur., 1896.

159. DOM NR 16, glin., ok. 1880.

160. DOM NR 26, mur., 1918.

ul. Przemysłowa

161. MŁYN GOSPODARCZY, mur., ok. 1920.

ul. Pyzderska

162. DOM NR 6, mur., ok. 1920.

163. DOM NR 19, mur., 1911.

ul. Rybacka

164. DOM NR 9, mur., ok. 1925.

ul. Szubiarki

165. DOM NR 3, mur., ok. 1910.

ul. Średnia

166. DOM NR 3, mur., ok. 1900.

167. DOM NR 8, mur., ok. 1900.

168. DOM NR 12, mur., ok. 1900.

ul. Targowa

169. DOM NR 4/5, mur., ok. 1880.

ul. Wojska Polskiego

170. DOM NR 11, mur., 1928.

171. DOM NR 12, mur., ok. 1920.

3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy wpisane do rejestru zabytków.

Do rejestru zabytków ruchomych wpisane są 74 obiekty stanowiące wystrój i wyposażenie kościoła parafialnego p.w. śś. Apostołów Piotra i Pawła w Zagórowie. Są one wpisane do rejestru pod następującymi numerami:

1. **B-9/74/4063 z dnia 6.06.1950 r., decyzja nr Ks. Z.II.-1/89/50** – jeden obiekt.
2. **B-1/66/4071 z dnia 6.06.1950 r., decyzja nr Ks. Z.II.-1/90/50** – jeden obiekt.
3. **98/B z dnia 30.06.1971 r., decyzja nr Kl. III-860/40/71**– 28 obiektów.
4. **B-92/38 z dnia 13.10.1993 r., decyzja PSOZ/WKZ/5336/13/93** – 46 obiektów.

Ołtarze oraz relikwiarze zostały odrestaurowane pod koniec lat 90-tych ubiegłego wieku wraz z całym wnętrzem kościoła i są obecnie w dobrym stanie. Pozostałe obiekty znajdują się w stanie dostatecznym.

W rejestrze zabytków ujęta jest również znajdująca się na Małym Rynku w Zagórowie, wykonana w piaskowcu, barokowa kolumna z figurą św. Jana Nepomucena, ozdobiona płaskorzeźbami Matki Boskiej Bolesnej, św. Wawrzyńca, św. Augustyna i św. Grzegorza. Figura ufundowana przez Mariannę i Grzegorza Plucińskich w dniu 7 września 1747 r. Zabytkowa figura wpisana do rejestru pod numerem **80/B z dn. 17.05.1971** pomimo, że niedawno była odrestaurowana nie przedstawia stanu lepszego niż dostateczny i wymaga ponownego odnowienia.

3.4. Zabytki archeologiczne

Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r. (Dz. U. 96.120.564 z dnia 9 października 1996 r.) uznaje je jako źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”. Zgodnie z definicją zastosowaną w ustawie o ochronie i opiece nad zabytkami zabytek archeologiczny, to zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, z nawarstwieniami kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 pkt 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Dziedzictwo archeologiczne jest bogactwem kulturowym pozostawionym nam przez przeszłe pokolenia ludzkości, które zamieszkiwały dawniej naszą planetę. Składają się na nie wszelkie materialne ślady ludzkiej egzystencji pozostawione na ziemi, pod ziemią czy w wodzie. Mogą one mieć postać opuszczonych budowli i ich pozostałości, urządzeń osadniczych (np. palenisk, pieców garncarskich, studni, jam zasobowych), cmentarzysk, pól bitewnych, miejsc kultu i warstw ziemi powstałych w wyniku działalności z wszelkimi przedmiotami z nimi związanymi. Źródła archeologiczne stanowią nieodnawialny depozyt przekazany nam przez przeszłe pokolenia, depozyt, który jesteśmy zobowiązani chronić,

mądrze i oszczędnie wykorzystywać i w możliwie jak najmniej uszczuplonym stanie przekazać przyszłym pokoleniom. Zachowanie dziedzictwa archeologicznego jest ważne dla wszystkich: dla naukowców (archeologów), którzy badając je odtwarzają przeszłość; dla turystów, którzy czerpią wrażenia kontaktu z przeszłością odwiedzając udostępnione do zwiedzania stanowiska archeologiczne; dla młodzieży szkolnej, która zyskuje zrozumienie dziejów ludzkości odwiedzając wystawy muzealne; dla wszystkich, którym dziedzictwo archeologiczne dostarcza odczucia posiadania głębokich korzeni naszej obecnej z dziedzictwa archeologicznego czerpią poczucie swojej tożsamości kulturowej i związku emocjonalnego z danym miejscem lub regionem.

3.4.1. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy znajduje się jedno stanowisko archeologiczne wpisane do rejestru zabytków, jest nim grodzisko pierścieniowate XI-XIII w. (32/Wlkp/C z dnia 06.11.1969 r.). Grodzisko usytuowane w znacznej swej części na działce nr 851, obręb 0023 Oleśnica, gmina Zagórów, położone na prawym brzegu rzeki Warty, stanowi jednocześnie obiekt o własnej formie krajobrazowej.

3.4.2. Opis koncentracji stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją i analizą chronologiczną, uwarunkowania fizjograficzne.

Gmina Zagórów położona jest we wschodniej części województwa wielkopolskiego, w powiecie słupeckim. Graniczy z gminami: Pyzdry, Łądek, Rzgów, Grodziec i Gizalki.

Pod względem krajobrazowym teren gminy Zagórów zalicza się do obszarów o stosunkowo dużym stopniu naturalności, szczególnie w jej północnej części, co w bezpośredni sposób powiązane jest z lokalną rzeźbą terenu. W ukształtowaniu rzeźby terenu gminy wyróżnia się trzy zasadnicze formacje geomorfologiczne: dolinę Warty, będącą elementem Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej, Kotlinę Pyzderską oraz fragment Równiny Rychwalskiej, będącej częścią składową Wysoczyzny Tureckiej.

W równinnym krajobrazie gminy widoczne są trzy rodzaje użytkowania gruntów: grunty orne ok. 47% pow., użytki zielone ok. 25% pow. i lasy ok. 22% pow. gminy. Grunty orne charakteryzują się średnią jakością bonitacyjną i są to w większości gleby bielcowe oraz brunatne, lokalnie czarne ziemie. Zwarty kompleks użytków zielonych występuje w północnej części gminy, w malowniczo ukształtowanej dolinie Warty.

Duże kompleksy leśne zajmują zachodnią i południową część gminy. Największe powierzchnie zajmują lasy sosnowe, głównie bór świeży i suchy w różnych grupach wiekowych, są to pozostałości Puszczy Pyzderskiej. Podobnie jak większość kompleksów leśnych usytuowane są one na obszarach równin terasowych, zajmując zwłaszcza powierzchnie zwydmione. Znacznie mniejsze powierzchnie porastają siedliska boru mieszanego świeżego, zajmując obszar w zachodniej części gminy w III klasie wiekowej. W obniżeniach oraz na terenach położonych w sąsiedztwie cieków dominują jary i lasy o siedliskach wilgotnych i

podmokłych: bór wilgotny i bór mieszany wilgotny. W drzewostanie obok sosny występuje głównie brzoza i świerk.

Sieć wodna gminy Zagórz należy do zlewni rzeki Warty. Przepływa ona przez północną część gminy, gdzie stanowi granicę między gminą Zagórz a gminą Łądek. Na obszarze gminy Zagórz, rzeka Warta płynie Pradoliną Warszawsko-Berlińską. Na całym tym odcinku rzeka jest nieuregulowana, tworzy liczne rozlewiska i starorzecza. Cały obszar jest podmokły i charakteryzuje się wysokim stanem wód gruntowych. Głównym, lewobrzeżnym dopływem warty na tym terenie jest Czarna Struga, która płynie we wschodniej części gminy i jeszcze na jej terenie wpada do rzeki Warty.

Sieć osadniczą tworzy 30 jednostek administracyjnych, w tym 29 sołectw. Średnia wielkość sołectwa, mierzona liczbą mieszkańców (bez miasta) wynosi 220 osób. W tej grupie znajduje się 16 sołectw. W pozostałej grupie tylko Kopojno i Trąbczyn liczą ponad 500 osób.

Osadnictwo na tych terenach początkowo ograniczało się do szczytowych partii doliny Warty. Współczesna działalność ludzka ograniczała się do zmiany charakteru krajobrazu kulturowego w obrębie osad i nie miała większego wpływu na ogólny charakter okolicy.

Obszar gminy Zagórz został rozpoznany archeologicznie w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). AZP to program badawczy obejmujący swym zasięgiem terytorium całej Polski. Pozwala na dokładne rozpoznanie zasobów archeologicznych. W swych założeniach obejmuje bowiem kilka etapów badawczych:

1. kwerendę archiwalną w muzeach, instytucjach publicznych i publikacjach,
2. badania powierzchniowe.

Należy jednak pamiętać, że baza danych AZP jest bazą otwartą. Dołączane są do niej ciągle nowe informacje pochodzące z kolejnych badań czy też weryfikacji badań wcześniejszych. W związku z powyższym dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Na terenie gminy Zagórz znajdują się zewidencjonowane stanowiska archeologiczne. Najstarsze ślady osadnictwa pochodzą z epoki kamienia – z mezolitu i neolitu, rozwój następuje w epoce brązu i wczesnej epoce żelaza, w czasach kultury przeworskiej i kultury łużyckiej. Intensywne osadnictwo ma miejsce też we wczesnym średniowieczu. Stanowiska archeologiczne grupują się w kilku partiach omawianego obszaru – przede wszystkim wzdłuż doliny Czarnej Strugi po obu jej brzegach, tj. w okolicach Olchowa, Małego Lasu i Skokumia, na północny wschód od Kopojna, aż do granicy gminy, na wschód od Trąbczyna i w okolicach Stanisławowa i Szetlewka. Ponadto strefy występowania stanowisk archeologicznych znajdują się na zachód i południe od Zagórz, przy zachodniej granicy gminy (pomiędzy Adamierzem, a Myszakówkiem), na północ od Koszelewskiej Łąki, w pobliżu Huty Łukomskiej i Łomowa oraz na zachód od Grabiny.

Na terenie gminy znajduje się jedno stanowisko archeologiczne wpisane do rejestru zabytków, jest nim grodzisko pierścieniowate XI-XII w. (ob. AZP 57-37, st 1/1, nr rej. 755/A z dn. 06.11.1969 r.) położone na prawym brzegu rzeki Warty stanowiące jednocześnie obiekt o własnej formie krajobrazowej. Z pozostałych odkrytych i przebadanych stanowisk trzy mogą

w przyszłości zostać wpisane do rejestru zabytków, po wykonaniu niezbędnych badań weryfikacyjnych, są to:

- osada mezolityczna KPL, KŁ w miejscowości Tarszewo
- osada KP w Szetlewu
- cmentarzysko KP i osada WŚ w Kopojnie

Poniżej zaprezentowano tabelkę prezentującą zasoby dziedzictwa archeologicznego z terenu gminy Zagórz, opracowano na podstawie danych uzyskanych z WUOZ w Koninie.

L. p.	Obszar AZP	Nr stanowiska na obszarze	Nr stanowiska w miejscowości	Miejscowość	Uwagi
1.	057-036	15	1	Wrąbczyn	
2.	057-036	16	2	Wrąbczyn	
3.	057-036	17	3	Wrąbczyn	
4.	057-036	18	4	Wrąbczyn	
5.	057-036	19	6	Wrąbczyn	
6.	057-036	20	7	Wrąbczyn	
7.	057-036	21	8	Wrąbczyn	
8.	057-036	22	1	Wrąbczyn	
9.	057-036	65	10	Wrąbczyn	
10.	057-037	1	1	Oleśnica	Rejestr zabytków nr 32/Wlkp/C z dnia 06.11.1969 r. (działki nr 762 obręb Łąd, Gmina Łądek i 851 obręb Oleśnica Wieś, Miasto i Gmina Zagórz)
11.	057-037	30	1	Olchowo	
12.	057-037	31	2	Olchowo	
13.	057-037	32	3	Olchowo	
14.	057-037	33	4	Olchowo	
15.	057-037	34	5	Olchowo	
16.	057-037	35	6	Olchowo	
17.	057-037	36	7	Olchowo	
18.	057-037	37	8	Olchowo	
19.	057-037	38	9	Olchowo	
20.	057-037	39	10	Olchowo	
21.	057-037	40	11	Olchowo	
22.	057-037	41	12	Olchowo	
23.	057-037	42	14	Olchowo	
24.	057-037	43	17	Olchowo	
25.	057-037	44	18	Olchowo	
26.	057-037	45	19	Olchowo	
27.	057-037	46	2	Kopojno	
28.	057-037	47	5	Kopojno	
29.	057-037	51	2	Wrąbczyn	
30.	057-037	52	3	Wrąbczyn	
31.	057-038	30	4	Tarszewo	
32.	057-038	31	3	Tarszewo	

L. p.	Obszar AZP	Nr stanowiska na obszarze	Nr stanowiska w miejscowości	Miejscowość	Uwagi
33.	057-038	32	11	Tarszewo	
34.	057-038	33	1	Tarszewo	
35.	057-038	36	7	Tarszewo	
36.	057-038	37	6	Tarszewo	
37.	058-036	1	5	Wrąbczyn Górski	
38.	058-036	2	9	Wrąbczyn	
39.	058-036	3	1	Imielno	
40.	058-036	5	11	Wrąbczyn	
41.	058-036	6	12	Wrąbczyn	
42.	058-036	7	13	Wrąbczyn	
43.	058-036	8	14	Wrąbczyn Górski	
44.	058-036	9	15	Wrąbczyn	
45.	058-036	10	16	Wrąbczyn Górski	
46.	058-036	12	1	Augustynów	
47.	058-036	13	3	Bukowe	
48.	058-036	14	4	Bukowe	
49.	058-036	15	1	Łomów	
50.	058-036	16	5	Bukowe	
51.	058-036	17	2	Imielno	
52.	058-036	18	2	Łukom	
53.	058-036	19	3	Imielno	
54.	058-036	20	4	Imielno	
55.	058-036	21	5	Imielno	
56.	058-036	27	1	Adamierz	
57.	058-036	28	2	Adamierz	
58.	058-036	29	3	Adamierz	
59.	058-036	30	4	Adamierz	
60.	058-036	31	5	Adamierz	
61.	058-036	32	6	Adamierz	
62.	058-036	35	7	Adamierz	
63.	058-036	36	8	Myszakówek	
64.	058-036	37	9	Myszakówek	
65.	058-036	38	3	Łukom	
66.	058-036	39	4	Łukom	
67.	058-036	40	10	Myszakówek	
68.	058-036	41	11	Myszakówek	
69.	058-036	42	12	Myszakówek	
70.	058-036	43	13	Myszakówek	
71.	058-036	44	14	Myszakówek	
72.	058-036	45	15	Myszakówek	
73.	058-036	46	7	Koszelewska Łąka	
74.	058-036	47	8	Koszelewska Łąka	
75.	058-036	48	9	Koszelewska Łąka	

L. p.	Obszar AZP	Nr stanowiska na obszarze	Nr stanowiska w miejscowości	Miejscowość	Uwagi
76.	058-036	49	10	Koszelewska Łąka	
77.	058-036	50	16	Myszakówek	
78.	058-036	51	17	Myszakówek	
79.	058-036	52	18	Myszakówek	
80.	058-037	1	1	Oleśnica	
81.	058-037	2	1	Skokum	
82.	058-037	3	2	Skokum	
83.	058-037	4	6	Kopojno	
84.	058-037	5	11	Kopojno	
85.	058-037	6	12	Kopojno	
86.	058-037	7	13	Kopojno	
87.	058-037	8	1	Trąbczyn	
88.	058-037	9	2	Trąbczyn	
89.	058-037	10	3	Trąbczyn	
90.	058-037	11	4	Trąbczyn	
91.	058-037	12	7	Kopojno	
92.	058-037	13	8	Kopojno	
93.	058-037	14	4	Kopojno	
94.	058-037	15	3	Skokum	
95.	058-037	16	6	Skokum	
96.	058-037	17	4	Skokum	
97.	058-037	18	5	Skokum	
98.	058-037	19	7	Skokum	
99.	058-037	20	13	Olchowo	
100.	058-037	21	15	Olchowo	
101.	058-037	22	16	Olchowo	
102.	058-037	23	1	Nowa Wieś	
103.	058-037	24	2	Nowa Wieś	
104.	058-037	27	6	Wrąbczyn	
105.	058-037	29	2	Oleśnica	
106.	058-037	30	8	Skokum	
107.	058-037	31	3	Oleśnica	
108.	058-037	32	1	Drzewce	
109.	058-037	33	2	Drzewce	
110.	058-037	37	9	Drzewce	
111.	058-037	39	6	Drzewce	
112.	058-037	40	5	Drzewce	
113.	058-037	41	3	Drzewce	
114.	058-037	42	4	Drzewce	
115.	058-037	43	7	Drzewce	
116.	058-037	44	1	Augustynów	
117.	058-037	45	8	Drzewce	
118.	058-037	46	10	Drzewce	

L. p.	Obszar AZP	Nr stanowiska na obszarze	Nr stanowiska w miejscowości	Miejscowość	Uwagi
119.	058-037	47	1	Osiny	
120.	058-037	48	5	Trąbczyn	
121.	058-037	49	6	Trąbczyn	
122.	058-037	50	3	Osiny	
123.	058-037	51	5	Nowa Wieś	
124.	058-037	52	4	Nowa Wieś	
125.	058-037	53	6	Nowa Wieś	
126.	058-037	54	1	Łazy	
127.	058-037	55	2	Osiny	
128.	058-037	56	3	Nowa Wieś	
129.	058-038	1	2	Tarszewo	
130.	058-038	2	8	Tarszewo	
131.	058-038	3	9	Tarszewo	
132.	058-038	4	10	Tarszewo	
133.	058-038	5	12	Tarszewo	
134.	058-038	6	1	Kopojno	
135.	058-038	7	3	Kopojno	
136.	058-038	8	14	Kopojno	
137.	058-038	9	9	Kopojno	
138.	058-038	10	10	Kopojno	
139.	058-038	11	1	Szetlew	
140.	058-038	12	2	Szetlew	
141.	059-036	1	1	Bukowe	huta szkła
142.	059-036	2	1	Koszelewska Łąka	
143.	059-036	3	2	Koszelewska Łąka	
144.	059-036	4	3	Koszelewska Łąka	
145.	059-036	5	4	Koszelewska Łąka	huta szkła
146.	059-036	6	5	Koszelewska Łąka	
147.	059-036	7	6	Koszelewska Łąka	
148.	059-036	8	1	Anielewo	
149.	059-036	9	1	Grądzeń	huta szkła
150.	059-036	10	2	Grądzeń	
151.	059-036	11	1	Łomów	
152.	059-036	12	2	Bukowe	
153.	059-036	13	3	Grądzeń	
154.	059-036	14	2	Łomów	
155.	059-037	1	7	Mariantów	
156.	059-037	2	8	Mariantów	
157.	059-037	3	9	Mariantów	
158.	059-037	4	10	Mariantów	
159.	059-037	5	4	Stanisławów	
160.	059-037	6	5	Stanisławów	
161.	059-037	7	6	Stanisławów	

L. p.	Obszar AZP	Nr stanowiska na obszarze	Nr stanowiska w miejscowości	Miejscowość	Uwagi
162.	059-037	8	7	Stanisławów	
163.	059-037	9	8	Stanisławów	
164.	059-037	10	9	Stanisławów	
165.	059-037	11	10	Stanisławów	
166.	059-037	12	11	Stanisławów	
167.	059-037	13	2	Łazińsk Drugi	
168.	059-037	14	3	Łazińsk Drugi	Huta Trąbczyńska
169.	059-037	15	1	Łazińsk Drugi	Huta Trąbczyńska; huta szkła
170.	059-037	16	1	Łazińsk Pierwszy	
171.	059-037	17	4	Włodzimirów	Grabina
172.	059-037	18	5	Osiny	Grabina
173.	059-037	19	6	Włodzimirów	Grabina
174.	059-037	20	7	Włodzimirów	Grabina
175.	059-037	21	8	Włodzimirów	Grabina
176.	059-037	22	9	Włodzimirów	Grabina
177.	059-037	23	2	Łazińsk Pierwszy	
178.	059-037	24	3	Łazińsk Pierwszy	
179.	059-037	25	4	Łazińsk Pierwszy	
180.	059-037	26	5	Łazińsk Pierwszy	
181.	059-037	27	6	Łazińsk Pierwszy	
182.	059-037	28	7	Łazińsk Pierwszy	
183.	059-037	29	8	Łazińsk Pierwszy	
184.	059-037	30	9	Łazińsk Pierwszy	
185.	059-038	1	1	Stanisławów	
186.	059-038	2	2	Stanisławów	
187.	059-038	3	1	Sztlewek	
188.	059-038	4	3	Stanisławów	
189.	059-038	5	4	Stanisławów	
190.	059-038	6	5	Stanisławów	
191.	059-038	7	2	Sztlewek	
192.	059-038	8	3	Sztlewek	
193.	059-038	9	4	Sztlewek	
194.	059-038	10	5	Sztlewek	
195.	059-038	11	6	Sztlewek	
196.	059-038	12	7	Sztlewek	
197.	059-038	13	8	Sztlewek	
198.	059-038	14	9	Sztlewek	
199.	058-036	11	13	Zagórz - miasto	
200.	058-036	22	14	Zagórz - miasto	
201.	058-037	25	4	Zagórz - miasto	
202.	058-037	26	5	Zagórz - miasto	
203.	058-037	28	7	Zagórz - miasto	
204.	058-037	34	8	Zagórz - miasto	

L. p.	Obszar AZP	Nr stanowiska na obszarze	Nr stanowiska w miejscowości	Miejscowość	Uwagi
205.	058-037	35	9	Zagórz - miasto	
206.	058-037	36	10	Zagórz - miasto	
207.	058-037	38	11	Zagórz - miasto	
208.	058-037	57	12		

3.4.3. Ewidencja Zabytków Archeologicznych

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych i wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, do końca 2026 r. zostanie wykonana gminna ewidencja zabytków archeologicznych, obejmująca karty stanowisk archeologicznych. Ewidencja ta będzie uzupełniana i weryfikowana poprzez włączanie informacji o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań oraz na podstawie uzyskiwanych wyników badań weryfikacyjnych AZP, zgodnie z informacjami przekazywanymi przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Sporządzona zostanie elektroniczna, systematycznie aktualizowana baza informacji o stanowiskach archeologicznych wytypowanych przez wojewódzkiego konserwatora zabytków do wpisania do rejestru zabytków, w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy.

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego

4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków z terenu gminy

4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych.

Stan zachowania zabytków nieruchomych znajdujących się na terenie gminy jest bardzo różny. Największym zagrożeniem dla zabytków nieruchomych jest brak w społeczeństwie świadomości ich istnienia i konieczności ich ochrony. Na terenie gminy niewiele jest inwestycji, które mogłyby w poważny sposób zagrażać zabytkom. Najczęstsze trwałe ubytki w naszym dziedzictwie kulturowym powodowane są przez wspomniane wcześniej brak odpowiedniej świadomości u prywatnych właścicieli i użytkowników zabytkowych obiektów.

Zabudowa mieszkalna tworząca objęty ochroną konserwatorską układ urbanistyczny miasta Zagórowa często jest w złym lub bardzo złym stanie technicznym, a budynki poddawane remontom tracą swój pierwotny wygląd, zwłaszcza jeśli chodzi o elewacje i stolarkę okienną i drzwiową. Los drewnianych lub glinianych budynków gospodarczych jest już z góry przesądzony i prawdopodobnie podzielił los jeszcze do niedawna licznych wiatraków.

W najlepszej kondycji znajduje się w chwili obecnej zespół kościoła parafialnego p.w. św. Piotra i Pawła w Zagórowie (własność parafii rzymsko-katolickiej w Zagórowie).

Kościół parafialny powstały w XIV wieku, w latach 1740 – 1760 został przebudowany z fundacji Antoniego Mikołaja Łukomskiego, opata łódzkiego na styl późnobarokowy. W 1790 kościół uległ spaleni i rok później został ponownie odrestaurowany. W latach 1995-1998 kościół został gruntownie odrestaurowany, remontowi poddane zostały również brama i ogrodzenie. W chwili obecnej stan zabytku można ocenić na dobry. Budynek plebanii jest aktualnie po generalnym remoncie i znajduje się w bardzo dobrym stanie technicznym.

Zespół kościoła parafialnego p.w. Św. Stanisława w Trąbczynie (własność parafii rzymsko-katolickiej w Trąbczynie) również można ocenić jako stan dobry. Kościół, w stylu neogotyckim, wzniesiono w 1909 pod wezwaniem św. Stanisława Biskupa. Kościół wraz z plebanią został wyremontowany w latach 1986-1987, odnowiono również zabytkowe ogrodzenie.

Zespół kościoła ewangelickiego (własność parafii ewangelicko-augsburskiej).

Kościół pobudowany w stylu neoromańskim w roku 1884 oraz pastorówka i kantorat z początków XX wieku. Pomimo tego, że kościół oraz pastorówka remontowane były w latach 1986-1987 ich stan należy ocenić na dostateczny. Kantorat wyremontowany w roku 1994 i użytkowany krótko jako Dom Seniora obecnie Dom Gościnny „Gęsi Puch” jest w stanie dobrym.

Zespół dworsko-folwarczny w Kopojnie (własność prywatna) znajduje się w ruinie pogłębiającej się z roku na rok. W chwili obecnej w należytym stanie utrzymywany jest tylko zabytkowy spichlerz z 1830 roku, który jest ciągle obiektem użytkowym, spełniającym swą

pierwotną funkcję i jego stan można ocenić na dostateczny. Budynek dworu z 1830 roku oraz oficyna znajdują się w bardzo złym stanie. Oficyna ma zniszczony dach i częściowo zrujnowaną - obsuniętą zachodnią ścianę, której grozi całkowite zawalenie. Budynek dworu ma bardzo mocno zniszczone, dziurawe pokrycie dachowe, w wyniku czego zniszczeniu uległa również więźba dachowa i belki stropowe, które miejscami są załamane i pozawalane do wnętrza. Stan dworu i oficyny jest niedostateczny.

Stan zespołu pałacowo-folwarcznego w Łukomiu (własność prywatna) również należy ocenić na niedostateczny. Przepiękny, wpisany do rejestru zabytków park (XVIII/XIX w.) staje się coraz bardziej zagrożony. Od lat nie prowadzono w nim żadnych prac porządkowych i pielęgnacyjnych. Zniszczeniu uległo już dużo starego, cennego drzewostanu. Budynek pałacu został przed kilkoma laty pokryty nowym poszyciem dachowym, ale stało się to w momencie, gdy stary dach wraz ze stropem uległy zawaleniu. Nadzieją na jego uratowanie jest fakt, że w niedawnym czasie odzyskała go prawna spadkobierczyni, która obecnie próbuje go zbyć.

4.1.2. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz ich istotne zagrożenia

Stanowiska archeologiczne podlegają stałym zagrożeniom. Ulegają ciągłej destrukcji wynikającej najczęściej z działalności gospodarczej człowieka i spowodowanej niewiedzą o ich istnieniu w społeczeństwie, braku informacji, braku odpowiedniego oznakowania i ochrony. Z każdym rokiem, wraz z rozwojem techniki, intensyfikacją działalności przemysłowej, gospodarczej, rolniczej rośnie stopień ich zagrożenia oraz pojawiają się nowe.

W myśl art. 6 pkt 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. z 2024 r., poz. 1292) wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie może on odpowiadać dokładnie zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, może bowiem okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska.

Stan zachowania stanowisk archeologicznych na terenie gminy Zagórz wynika w dużej mierze z konsekwencji współczesnych perturbacji osadniczych, zwłaszcza rozwoju nowego osadnictwa, ale także ze zniszczeń wywołanych przebudową w dawnych czasach.

Największe zagrożenia dla stanowisk archeologicznych wynikające ze Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy stanowią:

- Komunikacja - planowane drogowe obejścia miasta Zagórz od strony północno – wschodniej, od miejscowości Oleśnica w kierunku północno – zachodnim w ciągu drogi powiatowej Rzgów – Zagórz - Łąd oraz obejście miasta Zagórz od strony północnej na zachód od drogi powiatowej do Łądu do połączenia po stronie zachodniej miasta Zagórz z drogą powiatową do Wróbczyna i dalej na południe do drogi powiatowej do Łukomia.

Ewentualna budowa odkrywki „Piaski” mogłaby spowodować przebudowę drogi powiatowej z Grodzca przez Szetlewek do Konina oraz drogi powiatowej z Trąbczyna przez Szetlew do Grabienic.

- Kolej – zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego w części północno – wschodniej gminy znajduje się fragment projektowanej trasy szybkiej kolei wschód – zachód klasy TGV/JCE, dla której zarezerwowano teren jej potencjalnego przebiegu.

- Sieć wodociągowa i kanalizacyjna – planowana budowa nowych sieci wodociągowych w Łazińsku I, Łazińsku II, Adamierzu i Włodzimierowie oraz modernizacja istniejących sieci wodociągowych.

Planowana jest budowa nowej oczyszczalni w Trąbczynie wraz z systemem kolektorów i przepompowni.

- Elektroenergetyka – uzupełnianie istniejących sieci elektroenergetycznych, w tym również kablowych i budowa nowych stacji transformatorowych.

- Łączność bezprzewodowa – lokalizacja masztów łączności bezprzewodowej i przekazów RTV jest dopuszczalna wyłącznie w odległości 200m od terenów mieszkaniowych i terenów wielofunkcyjnego rozwoju oraz w odległości 500m od obiektów zabytkowych, np. kościołów.

- Energetyka gazowa i ciepła - zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego na terenie gminy Zagórow zaprojektowano gazociąg wysokiego ciśnienia biegnący od wschodniej do zachodniej granicy gminy z odgałęzieniem w rejonie wsi Augustynów. Odgałęzienie jest zakończone stacją redukcyjno - pomiarową w południowej części miasta Zagórowa.

Możliwa budowa centralnej kotłowni dla obsługi miasta Zagórowa.

- Elektrownie wiatrowe – Dopuszcza się lokalizację elektrowni wiatrowych w miejscach korzystnych dla tej inwestycji z uwzględnieniem ograniczeń wynikających z przepisów szczególnych. Lokalizacje elektrowni wiatrowych ustalane będą zgodnie z obowiązującymi przepisami, poza strefami przelotu ptaków.

- Trasy rowerowe – zakłada się rozwój sieci dróg rowerowych skolorowany z programami komunikacyjnymi. Projektowana trasa rowerowa po szlaku byłej kolejki wąskotorowej, od granicy gminy w rejonie wsi Łazińsk do miasta Zagórowa i dalej równolegle do projektowanej obwodnicy do promu na Warcie przy Rydlowej Górze i dalej do Łądu.

Uwaga! Projektowana przeprawa promowa w rejonie grodziska wpisanego do rejestru zabytków. W przypadku realizacji w/w projektu należy zwrócić szczególną uwagę na bliskość jedynej tej rangi zabytku archeologicznego na terenie gminy i tak zlokalizować usytuowanie przeprawy, aby nie powodować zagrożenia dla grodziska „Rydlowa Góra”.

Zdecydowana większość planowanych, wymienionych powyżej inwestycji, nie ma nakreślonych ram czasowych, w których i czy w ogóle zostanie zrealizowana. Jedynie ścieżka rowerowa biegnąca po szlaku byłej kolejki wąskotorowej, została w części, czyli na odcinku niespełna 2 km, wybudowana i oddana do użytku w 2022 roku, a kolejny jej odcinek, biegnący do południowej granicy gminy wykonany zostanie w latach 2025/2026.

Istotnym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych jest także działalność rolnicza, a zwłaszcza głęboka orka. Natomiast najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych.

Do innego rodzaju zagrożeń należy działalność nielegalnych poszukiwaczy. Zagrożają oni przede wszystkim cmentarzyskom oraz stanowiskom o własnej formie krajobrazowej jak grodziska czy fortyfikacje ziemne oraz pozostałości z okresu II wojny światowej.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w ewidencji zabytków, w planach zagospodarowania przestrzennego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu.

W przypadku stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków istnieje zakaz prowadzenia wszelkich robót budowlanych i przemysłowych na ich terenie, a prace porządkowe prowadzone w ich obrębie wymagają uzgodnienia z konserwatorem zabytków.

Istotne jest również wprowadzenie zapisu w dokumentach planistycznych zapewniającego prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych tj. historycznej zabudowy miasta, układów ruralistycznych, założeń pałacowo-parkowych, zabytkowej zieleni (parków i cmentarzy), obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w ewidencji zabytków: *„Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z budownictwem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych, wymagają uzgodnienia z WUOZ, który określi warunki realizacji inwestycji.”*

Natomiast stanowisko archeologiczne – grodzisko w Łądzie - wpisane do rejestru zabytków - objęte jest ścisłą ochroną konserwatorską zgodnie z art. 7, ust. 1, Ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. nr 162, poz. 1568). Dlatego zakazuje się prowadzenia wszelkich robót budowlanych czy przemysłowych na terenie wyżej wymienionego stanowiska. Teren, na którym zlokalizowane jest grodzisko pierścieniowate z XI-XIII w., stanowi własność Skarbu Państwa. W związku z tym, w celu zapewnienia właściwej ochrony, planuje się stałe monitorowanie stanu zachowania stanowiska archeologicznego i niezwłoczne przekazywanie Wielkopolskiemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków informacji o wszelkich zagrożeniach bądź niszczeniu zabytku.

Prace porządkowe prowadzone w obrębie stanowiska archeologicznego wpisanego do rejestru zabytków wymagają uzgodnienia z Wielkopolskim Wojewódzkim konserwatorem Zabytków – Kierownikiem Delegatury w Koninie.

4.2. Uwarunkowania wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy

Dokumentem mającym wpływ na kształtowanie i ochronę krajobrazu kulturowego jest Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy. Zachowane na terenie gminy obiekty i zespoły objęte ewidencją konserwatorską wymagają skutecznej ochrony. Zachowanie zabytków architektury, zwłaszcza ludowej, jest niezwykle ważnym elementem w promowaniu walorów kulturowych gminy i świadczy o jej tożsamości. Warto również zwrócić uwagę na walory krajobrazowe. Przestrzenie otwarte i dalekie widoki, drzewa przydrożne oraz zieleń przydomowa stanowią niebanalne tło dla współczesnego zagospodarowania terenu.

W Studium zaznaczono granice i zasady ochrony konserwatorskiej.

1. Układ urbanistyczny Zagórowa

W obrębie strefy ochrony konserwatorskiej obowiązuje:

- a. historyczna linia zabudowy
- b. historyczna parcelacja
- c. tradycyjna gęstość zabudowy
- d. podporządkowanie nowych obiektów układowi zabytkowemu w zakresie lokalizacji, skali i formy architektonicznej
- e. prowadzenie badań archeologicznych podczas robót ziemnych w zakresie uzgodnionym decyzją WWKZ – Kierownika Delegatury w Koninie

2. Założenia sakralne i rezydencjonalne

Podlegają ochronie w granicach założeń oraz ich najbliższym otoczeniu.

Należy uwzględnić znaczenie widoku na zabytek.

W obrębie stref ochrony konserwatorskiej obowiązuje:

- a. historyczna parcelacja (zgodnie z zasadą niepodzielności zespołów)
- b. zachowanie zabytkowej zabudowy
- c. zachowanie zabytkowej zieleni
- d. podporządkowanie nowych obiektów układowi zabytkowemu w zakresie lokalizacji, skali i formy architektonicznej
- e. użytkowanie nie kolidujące z historyczną funkcją obiektu

3. Archeologia

Na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas robót ziemnych wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – Delegatura w Koninie.

W strefie ochrony konserwatorskiej założenia urbanistycznego miasta Zagórow, wpisanej do rejestru zabytków, podczas robót ziemnych wymagane jest prowadzenie prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym pozwoleniem na badania archeologiczne Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – Delegatura w Koninie.

Na terenie wpisanego do rejestru zabytków średniowiecznego grodziska „Rydłowa Góra” istnieje zakaz prowadzenia wszelkich robót budowlanych i przemysłowych.

4. Cmentarze

Ochrona obowiązuje w granicach cmentarza oraz jego najbliższym otoczeniu. Dla cmentarzy czynnych szerokość zewnętrznej strefy ochronnej równa jest szerokości strefy ochrony sanitarnej. Dla nieczynnych cmentarzy ewangelickich postuluje się przyjęcie zewnętrznej strefy ochronnej o szerokości ok. 10 m wokół ich granic.

W granicach cmentarzy obowiązuje zachowanie:

- a. historycznej parcelacji
- b. historycznego rozplanowania
- c. zabytkowej sztuki sepulkralnej i ogrodzenia
- d. zabytkowej zieleni

Postuluje się wyłączenie spod zabudowy najbliższego otoczenia cmentarzy.

5. Pojedyncze obiekty budowlane (użyteczności publicznej, mieszkalne, gospodarcze, przemysłowe i kapliczki) Ochrona obejmuje obiekt wraz z jego najbliższym otoczeniem. Postuluje się zachowanie zabytkowej formy architektonicznej oraz podporządkowanie niezbędnych zmian budynkowi istniejącemu w zakresie skali i formy.

6. Wszelkie zmiany planowane w obiektach i na obszarach objętych ochroną konserwatorską oraz w ich najbliższym otoczeniu (m.in. prace budowlane, pielęgnacja zieleni, prace ziemne, zmiany sposobu użytkowania, podziały geodezyjne) wymagają:

- a. pozwolenia Kierownika Delegatury Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie, działającego z upoważnienia Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu – w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków
- b. opinii Kierownika Delegatury Urzędu Ochrony Zabytków w Koninie – w odniesieniu do pozostałych obiektów i obszarów.

Do zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych, wynikających ze studium, zaliczona została z zakresu dóbr kultury – rehabilitacja zdegradowanych obszarów i obiektów zabytkowych oraz objętych ochroną konserwatorską.

4.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy

Nieliczne miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, które powstały na terenie gminy Zagórów, usytuowane są w miejscach, które w bezpośredni sposób nie oddziałują i nie kolidują z obiektami lub zabudową zabytkową oraz nie znajdują się w strefach ochrony stanowisk archeologicznych. W związku z tym nie podejmuje się w nich ustaleń dotyczących zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ze względu na ich niewystępowanie. Jedynie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dla wybranych terenów miasta Zagórów, zatwierdzonym

uchwałą Rady Miejskiej Zagórowa Nr XII/140/2012 z dnia 22 czerwca 2012 roku, w rozdziale 5, dotyczącym ustalenia zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, wprowadzono zapis w brzmieniu: „*W przypadku natrafienia podczas robót ziemnych na obiekty mające charakter zabytku archeologicznego – należy wstrzymać roboty i niezwłocznie powiadomić odpowiednie organy ochrony zabytków.*”

4.4. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej

Gmina Zagórow jest dość zróżnicowana pod względem struktury przyrodniczej, a co za tym idzie także bioróżnorodności. Najwyższą wartość pod tym względem posiada teren gminy leżący w obrębie doliny zalewowej rzeki Warty, który znalazł odzwierciedlenie we wszystkich wieloprzestrzennych waloryzacjach przyrody i krajobrazu realizowanych w Polsce w ostatnich 30 latach (ESOCh, ECONET-Polska, Corine Biotopes, Natura 2000)

Cała północna część gminy znajduje się w granicach obszaru o znaczeniu międzynarodowym – 19M Dolina Środkowej Warty – w sieci ECONET-Polska, który stanowi jeden z najistotniejszych jej elementów w niżowej części kraju. Wysokie ogólnie – przyrodnicze walory tego terenu spowodowały uznanie Doliny Środkowej Warty za teren o znaczeniu międzynarodowym w systemie przyrodniczych obszarów chronionych w ramach europejskiego systemu „Natura 2000”, obowiązującego po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej.

Na terenie gminy Zagórow funkcjonują dwa obszary ochrony krajobrazu, są to Pyzdrowski Obszar Chronionego Krajobrazu i Nadwarciański Park Krajobrazowy.

Pyzdrowski Obszar Chronionego Krajobrazu (południowa i zachodnia część gminy) stanowi formę ochrony przyrody, która niesie ze sobą stosunkowo małe ograniczenia w działalności gospodarczej, to jednak obowiązują tutaj określone zakazy obejmujące także tereny chronione w gminie.

Na terenie obszaru obowiązuje zakaz m.in.:

- dokonywania zmian w stosunkach wodnych, niszczących potencjał ekologiczny siedlisk,
- niszczenia zadrzewień i zakrzewień
- prowadzenia nowych linii energetycznych powyżej 110 kV

Na terenie obszaru nakazuje się m.in.:

- hamowanie procesów degradacji oraz ochrony podstawowych komponentów środowiska, m.in. poprzez ograniczenie wytwarzania zanieczyszczeń,
- propagowanie, popieranie i inicjowanie rolnictwa ekologicznego,
- promowanie wszelkich form turystyki

Nadwarciański Park Krajobrazowy charakteryzuje się atrakcyjnymi walorami przyrodniczymi, kulturowymi i krajobrazowymi, stwarzającymi doskonałe warunki do rozwoju turystyki. Granica Parku biegnie wzdłuż szosy Konin – Pyzdry, przez miejscowości: Kopojno, Skokum, Oleśnica, Zagórow (ulice Konińska i Kilińskiego) i Wrąbczyn. Część zabytkowego układu urbanistycznego Zagórowa – od w/w ulic w kierunku północnym - leży w granicach Nadwarciańskiego Parku.

Ogólnymi zasadami zagospodarowania i korzystania z parku są:

- podporządkowanie tego terenu wymogom ochrony środowiska,
- ochrona awifauny wodno – błotnej i rzadkich gatunków roślin,
- ochrona naturalności krajobrazu pradolinowego,
- ochrona licznych stanowisk archeologicznych oraz zachowanie wysokiej klasy zabytków.

Szczegółowo działalność ZPKWW określają następujące akty prawne:

- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2024 r., poz. 1478),
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2024 r., poz. 54 ze zm.),
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2023 r., poz. 1587 ze zm.),
- Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2024 r., poz. 1087 ze zm.),
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2024, poz. 1130),
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2024 r., poz. 1290),
- Statut ZPKWW stanowiący załącznik do Zarządzenia Nr 11/99 Wojewody Wielkopolskiego z dnia 25 stycznia 1999 r.,
- Rozporządzenia Wojewody lub Wojewodów o utworzeniu poszczególnych parków krajobrazowych województwa wielkopolskiego.

W kontekście ochrony przyrody należy również wspomnieć o rozsianych na terenie gminy prawnie chronionych pomnikach przyrody, są to:

- Grabina – dwa dęby szypułkowe,
- Zagórów – dąb szypułkowy i lipa drobnolistna,
- Łukom – platan klonolistny, trzy jesiony wyniosłe, buk zwyczajny, klon polny, dąb szypułkowy i aleja grabowa (ok. 200 drzew),
- Imielno – dąb szypułkowy

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami

1. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
2. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
3. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
4. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
5. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
6. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

6.1. Aktualizacja gminnej ewidencji zabytków nieruchomych

Na podstawie art. 7 ust. 1, pkt 9 i art. 30 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku *o samorządzie gminnym* (Dz. U. z 2024 r. poz. 1465), zgodnie z art. 22 ust.4 i 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 1292), zarządzeniem Burmistrza Gminy Zagórów Nr 16/2019 z dnia 12.02.2019 r., przyjęto zaktualizowaną Gminną Ewidencję Zabytków dla miasta i gminy Zagórów, prowadzoną w formie zbioru kart adresowych. Gminna Ewidencja zabytków ma charakter zbioru otwartego i podlega aktualizacji. Aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków, polegająca na włączeniu lub wyłączeniu z niej obiektów następuje Zarządzeniem Burmistrza Gminy Zagórów, po uzyskaniu akceptacji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. W okresie od przyjęcia poprzedniego gminnego programu opieki nad zabytkami, z Gminnej Ewidencji zabytków zostały wyłączone dwa obiekty.

W stosunku do zabytkowej zabudowy znajdującej się na terenie miasta nie ma większych zagrożeń, tym bardziej, że większość z nich znajduje się na obszarze prawnie chronionego układu urbanistycznego miasta Zagórowa. Jednak na terenach wiejski naszej Gminy zabytkowe budowle, czy to mieszkalne, czy gospodarcze ulegają ciągłej destrukcji. Niezbędna jest więc okresowa aktualizacja zaewidencjonowanych obiektów.

6.2. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego gminy

W celu uzyskania pozytywnych efektów w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego niezbędna jest edukacja społeczeństwa gminy, która realizowana będzie poprzez:

- popularyzowanie i propagowanie w społeczeństwie zasad, celowości i wagi opieki nad zabytkami i dziedzictwem kulturowym,
- włączenie do działania w kierunku opieki i ochrony zabytków organizacji społecznych, a zwłaszcza młodzieży szkolnej – uprzątnięcie terenów nieczynnych cmentarzy, opieka nad wybranym zabytkowym obiektem, tworzenie w szkołach izb pamięci,
- tworzenie świadomości istnienia i wartości dziedzictwa kulturowego w społeczeństwie poprzez wyeksponowanie najciekawszych i najwartościowszych obiektów zabytkowych,
- propagowanie wśród młodzieży problemu ochrony zabytków poprzez tematyczne konkursy, pogadanki i festyny, również zwrócenie uwagi na ten problem nauczycielom historii i geografii.

6.3. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

Gmina może wpływać na zahamowanie procesu degradacji zabytków poprzez:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków w planowaniu i realizacji zadań rozwoju gminy,
- włączenie ustaleń gminnego programu opieki nad zabytkami do założeń strategii rozwoju gminy i uwzględnianie go przy opracowywaniu ewentualnych planów zagospodarowania przestrzennego,
- ujęcie zagadnień związanych z opieką nad zabytkami w pracach Rady Miejskiej,
- wykorzystanie posiadanych zabytków w połączeniu z walorami przyrodniczymi dla celów edukacyjnych, promocji i zwiększania atrakcyjności turystycznej miasta i gminy,
- stworzenie warunków do współpracy w dziedzinie opieki nad zabytkami z ościennymi gminami,
- wspieranie i inicjowanie działań właścicieli obiektów zabytkowych zmierzających do poprawy stanu ich zachowania
- wyszukiwanie funduszy i dotacji, wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami i czuwanie nad właściwym ich wykorzystaniem.

W bieżącym okresie Gmina podjęła działania zmierzające do renowacji i przyszłego zagospodarowania obiektu młyna gospodarczego, stanowiącego własność Gminy Zagórz i wpisanego do Gminnej Ewidencji Zabytków. W pierwszej kolejności zostanie wyremontowany dach budynku oraz wymieniona stolarka okienna.

Z inicjatywy Gminy Zagórz, która pozyskała odpowiednie środki finansowe, zostanie w najbliższym czasie kompleksowo wyremontowany dach na budynku Kościoła Parafialnego p.w. Śś. Ap. Piotra i Pawła w Zagórz.

6.4. Wykorzystanie zasobów zabytków nieruchomych, ruchomych i dziedzictwa archeologicznego gminy

Dla wyeksponowania najciekawszych i najwartościowszych obiektów dziedzictwa kulturowego gminy, a co za tym idzie dla stworzenia właściwych i lepszych warunków dla ich ochrony zostaną podjęte następujące działania:

- podjęcie we współpracy z ościennymi gminami, prób stworzenia parku kulturowego usytuowanego na terenie obecnego Nadwarciańskiego Parku Krajobrazowego i obejmującego swym zasięgiem tereny Zagórz, Łądu i Pyzdr z ich najcenniejszymi zabytkami, walorami krajobrazu i grodziskiem pierścieniowatym nad rzeką Wartą.
- utworzenie ścieżki dydaktycznej o walorach przyrodniczo - historycznych na bazie projektowanej trasy rowerowej prowadzącej od południowych granic gminy, wzdłuż linii dawnej kolei wąskotorowej do Zagórz, następnie do grodziska nad rzeką Wartą i dalej do miejscowości Łąd, stwarzając w ten sposób możliwość bliższego poznania i promocji

- bardzo cennego, a zarazem jedyne wpisanego do rejestru zabytków stanowiska archeologicznego z terenu gminy jakim jest grodzisko pierścieniowate „Rydłowa Góra”.
- budowa przeprawy promowej na rzece Warcie w okolicach grodziska (dla potrzeb w/w ścieżki dydaktycznej) stwarzającej dogodny dostęp do tego zabytku archeologicznego dla turystów.

6.5. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami, zawartych w punkcie 5

Z uwagi na fakt, iż żaden z obiektów wpisanych do rejestru zabytków nie wchodzi w skład mienia komunalnego, gmina nie ma możliwości bezpośredniego sprawowania opieki nad tymi zabytkami, a co za tym idzie wpływu na sposób ich użytkowania. Natomiast działania pośrednie wynikające z ustawy i polityki gminy Zagórz, polegać będą na:

- sporządzeniu gminnej ewidencji zabytków archeologicznych – patrz punkt 6.2
- edukacji w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego społeczeństwa gminy począwszy od szkół podstawowych – patrz punkt 6.3
- zahamowaniu degradacji zabytków i stopniowej poprawy stanu ich zachowania – patrz punkt 6.4
- podjęciu uchwały w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków Gminy i Miasta Zagórz
- aktualizacji gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, przyjętego Zarządzeniem Burmistrza Gminy Zagórz Nr 3/2017 z dn. 11.01.2017 roku.

7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

1. Instrumenty prawne:

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego
- dokumenty wydawane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- uchwały Rady Miejskiej

2. Instrumenty finansowe:

- środki własne zatwierdzane uchwałami Rady Miejskiej
- dotacje
- subwencje
- dofinansowania

3. Instrumenty społeczne:

- współdziałanie z organizacjami społecznymi
- edukacja i tworzenie świadomości potrzeby istnienia i ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnej społeczności
- współdziałanie z organizacjami zajmującymi się kulturą, sztuką i oświatą
- informacja i współpraca z właścicielami zabytkowych obiektów

4. Instrumenty kontroli i koordynacji:

- założenie i bieżąca aktualizacja gminnej ewidencji zabytków
- utworzenie w ramach organizacyjnych Urzędu Miejskiego w Zagórowie, Zespołu Koordynującego pracami realizującymi poszczególne zadania wynikające z ustaleń niniejszego programu, w skład którego wejdą pracownicy Urzędu Miejskiego w Zagórowie.
- monitoring stanu środowiska kulturowo – przyrodniczego
- okresowe sprawozdania z realizacji niniejszego programu
- strategia rozwoju gminy Zagórow
- studium i plany zagospodarowania przestrzennego gminy Zagórow

8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, Burmistrz Gminy i Miasta Zagórów zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata, przedstawianego wcześniej Radzie Miejskiej, sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Po 4 latach program zostaje zaktualizowany i ponownie przyjęty przez Radę Miejską.

Do monitorowania i realizacji zadań i celów gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2025-2028, utworzony zostanie trzy osobowy Zespół Koordynujący, monitorujący niniejszy program poprzez:

- a) analizę i ocenę przebiegu realizacji,
- b) analizę i ocenę stopnia uzyskanych efektów.

9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Ustawowy obowiązek utrzymania zabytku we właściwym stanie, co wiąże się m.in. z prowadzeniem i finansowaniem przy nim prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych spoczywa na jego posiadaczu, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku wynikającym z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego, prowadzenie i finansowanie wspomnianych robót jest jej zadaniem własnym.

Wsparciem dla właścicieli zabytkowych obiektów i organizacji zajmujących się sprawowaniem opieki i ochroną zabytków, mogą być następujące, zewnętrzne źródła dofinansowań:

1. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określa w art. 71 - 83 ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz. U. z 2024 r., poz. 1292). Szczegółowe uregulowania w tym zakresie zawiera Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2017 r., poz. 1674).

Program operacyjny DZIEDZICTWO KULTUROWE realizowany jest w ramach corocznie ogłaszanych priorytetów. Celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

Witryna internetowa: <http://www.mkidn.gov.pl>

2. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych, Wydział Funduszu Kościelnego

Dotacje z funduszu kościelnego są udzielane wyłącznie na remonty i konserwację zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym w zakresie wykonywania podstawowych prac zabezpieczających obiekt, w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej.

Z funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących, wystroju i wyposażenia obiektów sakralnych oraz ich otoczenia.

Witryna internetowa: <http://www.mswia.gov.pl>

3. Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Poznaniu

Ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest Wojewoda Wielkopolski. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie:

- nakładów na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (art. 74 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami) ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji;

- nakładów na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, które zostały przeprowadzone w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji.

Witryna internetowa: <http://www.poznan.wuoz.gov.pl>

4. Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, Departament Kultury

Dotacje udzielane w ramach otwartego konkursu ofert na zadania publiczne Województwa Wielkopolskiego w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego – ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Z budżetu Województwa Wielkopolskiego może być udzielona dotacja celowa do 70% ogółu nakładów na prace lub roboty przy zabytku dostępnym publicznie, posiadającym istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub kulturowe. W uzasadnionych przypadkach, gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, lub gdy wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, a także w sytuacji, gdy konieczne jest niezwłoczne podjęcie prac lub robót, może być udzielona dotacja do 100% nakładów.

Witryna internetowa: <http://www.bip.umww.pl>

5. Wojewódzki Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu

Na zadania związane z ochroną i kształtowaniem przyrody. Pomocą finansową mogą być objęte działania konserwatorskie i adaptacyjne polegające na:

- pracach pielęgnacyjnych drzew i krzewów,
- usuwaniu drzew i krzewów,
- porządkowaniu terenu po przeprowadzonych pracach,
- przygotowaniu gruntu pod nasadzenia,
- instalacji systemów nawadniania,
- zakupie sadzonek roślin wieloletnich i ich nasadzenia,
- wykonaniu trawników,
- czyszczeniu lub modernizacji zbiorników wodnych i cieków,
- pracach związanych z budową lub modernizacją ciągów komunikacyjnych i obiektów małej architektury,
- pracach demontażowych i rozbiórkowych istniejących obiektów,
- zakupie, montażu i instalacji oświetlenia parkowego.

Witryna internetowa: <http://www.wfosgw.poznan.pl>

Działania o charakterze strategicznym i ponadregionalnym mogą liczyć na finansowanie z Funduszy Unii Europejskiej, m.in.:

- 1) Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), którego działalność koncentruje się na różnych dziedzinach, m.in. rozwój turystyki oraz inwestycje w dziedzinie kultury.
- 2) Regionalnego Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2021-2027. Program składa się z 8 priorytetów, podzielonych na działania. W ramach priorytetu „FENX.07 Kultura” zapisane jest działanie „FENX.07.01 Infrastruktura kultury i turystyki kulturowej”, gdzie jako cel szczegółowy EFRR.CP4.VI wskazano wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych. Instytucją pośredniczącą jest Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a wysokość alokacji UE (EUR) wynosi 600 000 000,00. Zakres interwencji to ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury.

Wymienione źródła finansowania są jedynie wskazówką dla właścicieli obiektów zabytkowych. Szczegółowe informacje dotyczące rodzaju finansowanych zadań, uprawnionych wnioskodawców, trybu składania wniosków, kryteriów oceny i warunków rozliczenia można uzyskać na stronach internetowych instytucji udzielających pomocy finansowej.

Uzasadnienie

do Uchwały nr

Rady Miejskiej Zagórowa

z dnia 2025 r.

w sprawie przyjęcia "Programu opieki nad zabytkami dla Gminy i Miasta Zagórów na lata 2025 - 2028".

Działając w oparciu o w/w ustawy, w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków - Delegatura w Koninie i po uzyskaniu pozytywnej opinii Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, przyjęto do realizacji „Program opieki nad zabytkami dla Gminy i Miasta Zagórów na lata 2025-2028”

Przewodniczący Rady
Miejskiej Zagórowa
Ryszard Sikorski